

УДК: 37. 013. 42

Н.М. ДМИТРИШИНА

РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті проведено аналіз поняття конкурентоздатності особистості, виокремлено його ключові ознаки, а також встановлено вплив іншомовної комунікативної компетентності спеціаліста на рівень його професійної затребуваності.

Ключові слова: конкурентоздатність, іншомовна комунікативна компетентність, професійна компетентність, усне мовлення, писемне мовлення.

Постановка проблеми. В умовах розширення міждержавних зв'язків і перспектив виходу України у світовий економічний, науковий та культурний простір зростає потреба формування конкурентоздатних спеціалістів, які б успішно представляли нашу державу на міжнародній арені. Ключовим завданням сучасної системи освіти повинно стати виховання всебічно розвиненої особистості, що володіє високим рівнем фахових знань, умінь і навичок та здатна ефективно інтегруватися у професійне середовище. Невід'ємним елементом такої інтеграції є знання іноземних мов як засобу спілкування та обміну досвідом, необхідним для подальшого самовдосконалення та саморозвитку. Володіння іноземними мовами дозволяє розширити кордони міжособистісної та професійної взаємодії представників різних мовних середовищ, а також прискорити адаптацію спеціалістів та опанування особистістю процесом професійної праці. В. Мерлін, відомий у психології як фундатор системного підходу до онтогенезу інтегральної індивідуальності, виділяє два основних критерії такого опанування: 1) рівень опанування особистістю до діяльності тим вищий та успішніший, чим більше вона відповідає соціальним потребам, нормам, чим більше вона успішна; 2) рівень опанування тим вищий, чим більше діяльність задовольняє особистість і сприяє її розвитку [5, 98-104].

Проте ці рівні напряму залежні один від одного, адже у випадку, коли діяльність недостатньо успішна, негативна оцінка може стати джерелом глибокого незадоволення особистості. Якщо особистість не задоволена своєю діяльністю, то це може призвести до низької продуктивності праці. Відповідаючи на виклики сьогодення, молодий спеціаліст для підвищення рівня опанування особистістю, досягнення професійного успіху та утвердження у європейській чи світовій професійних спільнотах і, як наслідок – внутрішнього задоволення своєю діяльністю, повинен перманентно вдосконалювати знання іноземних мов.

Але оволодіння іншомовним комунікативним матеріалом важливе не лише для реалізації свого потенціалу як спеціаліста на міждержавному рівні. Сьогодні знання іноземної мови є необхідним критерієм для ведення наукової діяльності всередині власної країни, адже при вступі до аспірантури чи докторантури обов'язковою умовою є здача іспиту з іноземної мови, а також публікація результатів дослідження у закордонних виданнях та їх презентація на міжнародних конференціях. Всі ці фактори впливають на **актуальність** питань пошуку ефективних методів формування іншомовної комунікативної компетентності та визначенні її ролі у підвищенні рівня конкурентоздатності особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню іншомовної комунікативної компетентності присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, вчені Н. Арістова, Т. Кравчина, Л. Нагірний, Є. Пассова, І. Ставицька та інші зосереджують свою увагу на розкритті змісту поняття «іншомовна комунікативна компетентність», дослідженні його структурних компонентів. Цікавим, з точки зору нашого дослідження, є тлумачення цього поняття вченою Т. Вольфовською, яка розглядає його як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус [1, 13]. Визначенню іншомовної комунікативної компетентності як домінуючої складової фахової підготовки спеціаліста присвячені наукові праці вчених Г. Абрамович, І. Вяхк, Н. Колотій, М. Паласюка, Н. Пруднікової, О. Тинкалюк та інших. Автори стверджують, що метою вивчення іноземної мови є не лише засвоєння її фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу, а й набуття професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності задля ефективної самореалізації особистості у сфері фахової діяльності. Проте недостатньо розкритим залишається питання визначення впливу іншомовної комунікативної компетентності на рівень конкурентоздатності особистості в умовах реалізації професійної діяльності та самоутвердженні як фахівця. З огляду на це дана проблема потребує детального аналізу та швидкого вирішення в умовах виходу країни на світові ринки праці.

Метою нашої статті є дослідження поняття конкурентоздатності особистості, виокремлення її основних ознак, а також встановлення залежності рівня конкурентоздатності від якості оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю.

Виклад основного матеріалу. Для детального аналізу проблематики нашого дослідження необхідно подати визначення поняття «конкурентоздатність». Так, в енциклопедії професійної освіти цей термін пояснюється як «сукупність характеристик, що визначають порівняльні позиції конкретного робітника або окремих груп на ринку праці і що дозволяє йому претендувати на зайняття певних вакансій» [3, 464]. Найкраще соціально-філософський зміст цього поняття розкриває науковець М. Невмержицька. Конкурентоздатність, на її думку, «характеризує можливості людини вбачати у своїй діяльності результативність, яка дозволяє їй стати успішною, реалізувати свої можливості, або завдяки своїй творчості та креативності втілювати в життя свої ідеї» [6, 95].

У педагогічних дослідженнях конкурентоздатність асоціюється з успішністю людини як у професійній, так і в особистісній сферах та співвідноситься із такими поняттями як професійна, соціальна та особистісна компетентність. Суть цього поняття розкривається як готовність фахівця до участі у конкуренції, що ґрунтується на професійно-особистісних, індивідуально-особистісних та духовно-моральних ресурсах [7, 7]. Таким чином, конкурентоздатність особистості визначається її затребуваністю у професійній діяльності та залежить від рівня фахової підготовки, психологічних особливостей та індивідуальної системи моральних цінностей, які зумовлюють активність та наполегливість індивіда у конкурентній боротьбі.

Ключовим елементом конкурентоздатності є професійна компетентність, що розглядається як сукупність професійних і особистісних якостей фахівця, необхідних йому для ефективного здійснення якісної трудової діяльності. Іншомовна комунікативна компетентність є одним із структурних компонентів професійної, оскільки сприяє підвищенню рівня фахової підготовки спеціаліста додатковими знаннями та вміннями. Дослідниця Н. Колотій наголошує на важливості іноземної мови у професійній діяльності, оскільки це робить можливим налагодження міжнародних контактів, створення спільних підприємств, сприяє інтенсифікації взаємодії із закордонними колегами, а також забезпечує мобільність фахівців у доступі до інформації та презентації результатів власних досліджень міжнародній спільноті. Таким чином, знання іноземних мов набуває економічної цінності і розглядається як обов'язковий компонент підготовки майбутніх фахівців [4, 55].

Науковець О. Чиханцова у своїх дослідженнях дійшла висновку, що «іншомовна комунікативна компетентність є інтегральною характеристикою професійної діяльності фахівця, яка охоплює такі підструктури:

- діяльнісну (уміння, знання, навички та способи здійснення професійної діяльності);
- комунікативну (уміння, знання, навички та способи здійснення професійного спілкування)» [8].

Виходячи з цього твердження, можна вважати, що іншомовна комунікативна компетентність є базовим елементом професійної та виступає в ролі певного інструментарію, що забезпечує передачу фахового досвіду засобами іноземної мови у процесі іншомовного спілкування.

Знання іноземної мови також сприяє підвищенню фахового рівня спеціаліста, адже дозволяє вільно і своєчасно ознайомлюватися та орієнтуватися у нових тенденціях та відкриттях у певній галузі. Це дає змогу не витрачати час на очікування перекладу, а вивчати наукові статті, монографії мовою оригіналу. Разом з тим фахівець, поглиблено вивчаючи іноземну мову, має перевагу в отриманні інформації із першоджерела без накладання на неї суб'єктивної думки перекладача.

Підвищенню фаховості спеціаліста, а разом із тим і його конкурентоздатності засобами іноземної мови сприяє його безпосередня участь у закордонних опосередкована в on line конференціях. Вміння вести діалог на мові загальнозрозумілій для загалу (зокрема англійській) не лише робить можливим безперешкодний та своєчасний обмін інформацією, а й гарантує високу оцінку фахового рівня працівника у міжнародних та вітчизняних професійних колах.

Вагомим критерієм, що впливає на ступінь конкурентоздатності, є вміння письмового спілкування іноземною мовою. За «чистотою» саме писемного мовлення визначається рівень мовної культури загалом. Усне іншомовне висловлювання має акцентований характер, похибка при цьому робиться на особливості артикуляції мовця, фонетичну диференціацію мов, ситуацію спілкування, фонове оформлення, психологічні особливості співрозмовників. У той же час при письмі усі сторонні фактори, що впливають на якість «продукту» значно нівелюються або зовсім зникають. Таким чином створюються умови для ефективного застосування усіх набутих знань задля отримання якісного результату.

У той же час ділове та неформальне спілкування іноземною мовою сприяє підвищенню рівня іншомовної комунікативної компетентності, оскільки є найефективнішим методом розширення словникового запасу одиницями різних лексико-семантичних груп (професійні терміни, жаргонізми, діалектизми, скорочення та інші). Усне та писемне іншомовне спілкування має ситуативний характер та вимагає застосування відповідного набору лексичних комбінацій, а також паралінгвістичних засобів (жестів, рухів, міміки) та різних моделей поведінки, засвоєння та доцільне використання яких позитивно впливає на ступінь оволодіння іноземною мовою і, відповідно, підвищує рівень конкурентоздатності особистості.

Іншомовна комунікативна компетентність сприяє адаптації молодих спеціалістів у професійному середовищі. Підтвердженням цього можуть стати результати дослідження науковця І. Вяхк, що проаналізувала вимоги міжнародних ІТ компаній до кандидатів на вакантні посади. Вчена зосередила увагу на вимогах до рівня володіння англійською чи іншою іноземною мовою, особистісних якостях, комунікативних завданнях, для розв'язання яких необхідна іноземна мова. Вона дійшла висновку, що на міжнародному ринку праці вимоги до іншомовної комунікативної компетентності є стабільно високими. Провідні ІТ компанії схильні надавати перевагу тим спеціалістам, які не лише мають хорошу професійну підготовку, а й володіють належним рівнем комунікативних навичок [2]. Разом із тим знання іноземної мови дозволяє спеціалісту почуватися впевненіше, бути задоволеним рівнем своєї професійної підготовки. Повертаючись до суджень науковця В. Мерліна, наведених у першому розділі нашого дослідження, який стверджує, що рівень опанування особистістю процесом професійної праці є тим вищий, чим більше людина відчуває задоволення від своєї діяльності та не припиняє свого самовдосконалення як спеціаліст, можна зробити висновок, що продуктивність професійної діяльності прямо залежить від схвальної оцінки власного рівня підготовки самим індивідом. Таким чином, чим більше компонентів (знання іноземної мови, навички роботи з комп'ютером, вміння керувати автомобілем і

т.д.) входить до структури професійної компетентності спеціаліста, тим вищий показник його конкурентоздатності на ринку праці, і тим вища його самооцінка та мотивація для кар'єрного росту.

Отже, проаналізувавши поняття конкурентоздатності та його ключових компонентів, ми дійшли висновку, що іншомовна комунікативна компетентність значною мірою впливає на рівень затребуваності спеціаліста на ринку праці. Знання іноземної мови слугують знаряддям обміну фаховою інформацією та забезпечують умови для професійного розвитку особистості. Разом із тим участь фахівця в усному та писемному іншомовному спілкуванні з представниками закордонних компаній забезпечує не лише підвищення рівня професійної компетентності, а й виступає одним із засобів формування комунікативної. Однак не до кінця дослідженими залишаються методи спрямування, заохочення молодих спеціалістів до активного втілення знань та навичок у професійній діяльності, їх залучення до міждержавного спілкування, підвищення мотивації студентів до вивчення іноземної мови. Детального вивчення потребують також питання впровадження комунікативного підходу у навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вольфовська Т.О. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т.О. Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С. 13 – 16
2. Вяхк І.А. Іншомовна комунікативна компетентність майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій / І.А. Вяхк // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – Луганськ: ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – №7 (242), Ч.1. – 271 с.
3. Енциклопедія професійного образования: В 3-х т. / Под ред. С.Я. Батышева. – М., АПО, 1998. – 568 с., ил. Т.1. – А-Л. – 1998.
4. Колотій Н.В. особливості формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій / Н.В. Колотій // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. Педагогіка. – 2012. – Т. 209, Вип. 197. – С. 54-57
5. Мерлин В.С. Проблемы экспериментальной психологии личности / В.С. Мерлин. – Пермь: [б.и.], 1970. – 179 с.
6. Невмержицька М.В. Конкурентоздатність людини: природні і соціальні наслідки / М.В. Невмержицька // Гуманітарний вісник ЗДІА – 2013. – Вип. 55. – С. 91-99
7. Романовська О.О. Організаційно-педагогічні умови підготовки конкурентоздатного фахівця в інженерно-педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Олена Олександрівна Романовська. – Харків, 2011. – 22 с.
8. Чиханцова О. Роль іншомовної професійної комунікаційної компетенції під час оволодіння фахом у ВНЗ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua>. – Назва з екрану.

Н.М. ДМИТРИШИНА. РОЛЬ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ЛИЧНОСТИ

Резюме. В статье проведен анализ понятия конкурентоспособности, выделено его ключевые признаки, а также установлено влияние иноязычной коммуникативной компетентности специалиста на уровень его профессиональной востребованности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, иноязычная коммуникативная компетентность, профессиональная компетентность, устная речь, письменная речь.

N.M. DMYTRYSHYNA. THE ROLE OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FORMATION OF COMPETITIVE PERSONALITY

The summary. The article discloses the notion of competitiveness and points out its main components. It was also investigated the effect of foreign language communicative competence on the level of the specialist's professional demand.

Key words: competitiveness, foreign language communicative competence, professional competence, speaking, writing.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. О.В. Безкоровайна.

Одержано редакцією 15.02.2016 р.

УДК: 372. 857

Н.Б. ГРИЦАЙ

ІННОВАЦІЙНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОВЕДЕННІ ЕКСКУРСІЙ ІЗ БІОЛОГІЇ

Резюме. У статті з'ясовано значення інноваційних технологій навчання у проведенні екскурсій з біології. Наведено приклади застосування ігрових технологій, проблемного навчання, методу проєктів, інформаційно-комунікаційних навчальних технологій. Вказано особливості методики проведення віртуальних екскурсій з біології.

Ключові слова: методика навчання біології, екскурсії, віртуальні екскурсії, інноваційні технології навчання.

© Н.Б. Грицай, 2016